

In een land zonder vogels

IN EEN LAND ZONDER VOGELS

HARRY KALMER

vertaald door Rob van der Veer

Manuzio

Deze uitgave kon tot stand komen dankzij een financiële bijdrage van PEN Afrikaans.

De vertaler en de uitgever ontvingen voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel: *In 'n land sonder voëls*

Oorspronkelijke uitgave: Penguin Random House Suid-Afrika (Edms.) Bpk, 2019

©2019 Harry Kalmer

©2021 Nederlandse vertaling Manuzio en Rob van der Veer

Manuzio is het literaire label van Uitgeverij Aldo Manuzio te Kampen

www.aldomanuzio.nl

Omslagontwerp: Joey Hi-fi

Opmaak binnenwerk: Gewoon Geertje

ISBN 9789492600325

NUR 302

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn lezers

DEEL 1
FLADDEREN

Ik ben hier nu anderhalf jaar. Misschien is het tijd om mijn kant van het verhaal te vertellen.

Welk jaar zou het geweest zijn? Als we nog in de oude tijd zaten.

Vlak na de Wending wist ik het nog precies. Elke Seollal besepte ik opnieuw: Dit is het nieuwe jaar van de Koreanen, en niet het mijne. Daarna herinnerde ik me het juiste jaartal: 2032, 2033, 20-noem-maar-op.

Tegenwoordig weet ik het niet eens meer. Al dat geld, al die pillen, die jarenlange behandelingen om de jaren terug te dringen. Is het allemaal vergeefs geweest? Slijt ons brein, slijt ons lichaam, gewoon net zo hard als dat van onze ouders en grootouders?

'In elk geval lig ik hier straks als bloedmooi lijk.' Dat is wat je zei. Na je injectie die avond. Nog in je jeans lag je op ons bed. Happy is the new rich, stond er op je T-shirt.

Geen van beiden moesten we lachen. Humor was er door de jaren heen altijd bij. Maar niet die avond.

Ik tik met twee vingers. Af en toe kijk ik op, staar uit over de zee. De oude grijze computer waarop ik zit te tikken werkt op zonne-energie. Technologisch flink verouderd, nooit onderdeel van een netwerk geweest. Twintig jaar geleden zou ik erom hebben gelachen. Net zoals ik om dit project zou hebben gelachen. Mijn poging om alles op te schrijven wat er gebeurd is. Of liever, wat ik denk dat er gebeurd is.

Hier op mijn oude dag heb ik ineens de drang om dingen te delen. En ook al beweren de mensen het tegendeel. Ik ben een oude man. Misschien kan ik mijn ouderdom herwinnen, mijn waardigheid, door ons verhaal te vertellen. Door de oude meneer te worden die ik uiteindelijk wil zijn, die zich nog steeds aan het oude vastklampt.

Een man van mijn leeftijd wordt vandaag de dag niet meer als oud gezien. Een paar jaar geleden was het 't nieuwe vijfenvijftig. Nu ben ik vast het nieuwe tweeëndertig.

Ik ben het zat om dingen voor mezelf te houden. Wij tweeën zijn nooit toegekomen aan de absurditeit van heel veel dingen. Er was gewoon te veel lachwekkends aan de hand.

Onze tijd zat verstrikt in positief denken, goed nieuws. Wie had er twintig jaar geleden kunnen voorspellen dat Zuid-Afrika vandaag de dag het land met de meeste rijken zou zijn? Wie had er kunnen dromen dat er decennia later in een dor dorpje aan de rand van een halfwoestijn honderd-duizend welvarende immigranten zouden wonen?

Hebben we dat op dezelfde manier verwerkt als onze schok over het noordelijk halfrond? Deels ontkenning, deels rationalisering? Weet je nog dat we net deden alsof het normaal was? Toen de Atlantische Oceaan de straten van New York, Boston en Baltimore overstroomde, alle kuststeden. Uiteindelijk raakten we aan het nieuws gewend. Ook toen de vroegere wereldsteden bijna wekelijks door ijstsunami's werden getroffen, onder een hemel waaruit het negen jaar niet ophield met sneeuwen.

Niets van wat we hoorden kon ons nog verbazen. Waar het land niet werd overstroomd, was de aarde zo verijsd dat er niets meer groeide. In de extreme kou verbrokkelden ijze-

ren bruggen, spoorstaven. Elektriciteitskabels braken af. Zo koud was het dat normaal vliegverkeer onmogelijk werd. Alleen de sterkste, zwaarste vrachtwagens reden nog zonder problemen. De arctische hogedruksystemen bewogen zich steeds verder naar het zuiden. In San Diego, Los Angeles en Tijuana scheurden de zwembaden door de kou.

Toen de vijfde ijszomer aanbrak en de zon nog steeds niet scheen, begon de uittocht. Degenen die geld hadden sloegen op de vlucht. Trokken naar het zuiden. Emigreerden. Naar Australië, Zuid-Amerika. Afrika.

En wij hier aan de zuidpunt van Afrika stonden klaar om ze te ontvangen.

Het was het vijftiende jaar van de econocratie. Vijftien jaar nadat we onze democratie voor de Corporatie hadden verruild. De politiek was geprivatiseerd. Net zoals onze politiek en ziekenhuizen, decennia geleden. Maar anders dan de privé-veiligheidsdiensten en privé-ziekenhuizen was de privatisering dit keer niet alleen maar voor de rijken. Ze was voor iedereen.

Politieke partijen waren vervangen door corporaties. De Zuid-Afrikanen moesten elke vijf jaar voor de zakelijke plannen van een corporatie stemmen. Dankzij de technologie, de toenemende regenval en het veranderende klimaat ontpopte het ooit zo onherbergzame Brandvlei zich tot een groene lusthof. Alles bij elkaar werden er 50.000 luxe wooneenheden gebouwd. Na voltooiing bood het project onderdak aan bijna 150.000 verkleumde, dankbare Amerikanen en Canadezen.

Andere plaatsen volgden snel. Prieska aan de Gariep. In Uppington boden 56 nieuwe ommuurde luxewijken met eigen golfterrein onderdak aan bijna 200.000 immigranten.

*Genoeg om de aanleg van een hogesnelheidstrein tussen
Jungsimi 2 en de Groene Kalahari te rechtvaardigen.*

Water werd sneller ontzilt dan de zeespiegel steeg.

*Voor zowel de nieuwkomers als de gevestigde inwoners
braken er tijden van voorspoed en een beter leven aan.*

Dat geloofden we tenminste, zo werd het ons verteld.

*Maar nu leer ik een nieuwe taal. De taal van de herinne-
ring.*

Ik spreek misschien de taal van de herinnering, maar ik ben mijn leesbril vergeten.

Dat merk ik drie minuten nadat ik mijn plaats van bestemming bereik. In mijn verbeelding zie ik hem op het nachtkastje liggen, maar daar wordt mijn zicht niet beter van.

Ik bekijk mijn logies en pak mijn kleren uit. Daarna drink ik een van de flesjes wijn uit de ijskast leeg.

Het is heel fijn om alleen te zijn, met rust gelaten te worden. Op de fauteuil in de zitkamer val ik in slaap.

's Middags ga ik uit verveling een eindje lopen. Op een trottoir voor een verlaten huis ligt een berg bouwrommel.

Tussen de stukken hout, kapotte bakstenen en lege cementzakken ligt ook een stel boeken. Je ziet tegenwoordig niet vaak boeken in het openbaar. De namen van de schrijvers zijn groter dan de titels. Thrillers en liefdesromans. Niet het soort boeken dat ik voor de Wending las, toen boeken nog vrij beschikbaar waren.

Mijn aandacht wordt getrokken door een wit met blauwe omslag. De naam van de schrijver, Tom Payne, staat in blauwe letters boven de naaktfiguur van een man, vlak en onuitgewerkt. Als een knipsel van Matisse. Met aan weerszijden van hem een blauw varenblad. Zijn rechterhand houdt hij omhoog en in zijn linkerhand heeft hij een lier. Zijn voeten rusten op de titel. *The ancient art of growing old.*

Ik vouw het boek open. Voorin staat een citaat. Ik tuur tussen mijn oogleden door. *Als ik had geweten dat ik zo lang zou leven, had ik beter voor mezelf gezorgd.*

Net als dikwijls in het verleden word ik overspoeld door zelfverwijt om wat er met Jemima gebeurd is. Momenteel is het weer even pijnlijk als in de eerste jaren na haar verdwijning.

Het boek in mijn hand is zwaar en vochtig. De bladzijden plakken aan elkaar vast. Ik trek de eerste twee van elkaar los, maar zonder mijn bril zijn de zwarte lettertjes betekenisloos. Honderden mieren in het gelid op een vergeelde achtergrond. Hoe lang sta ik daar naar de rijtjes te staren? Maar de letters zijn kleiner dan die van het citaat en willen maar geen woorden vormen.

Voorzichtig kijk ik om me heen. Het ruige groen tussen de huizen is een wildernis van doorn-, guave-, papaya- en bananenbomen. Ik zie niemand. In het huis achter de bouwrommel is geen teken van leven waarneembaar.

Met het vochtige boek in de zak van mijn groene waterdichte jack, vijfenveertig jaar geleden aangeschaft bij L.L. Bean in New York, loop ik verder en denk aan al die miljoenen boeken, in steden over de hele wereld, die samen met de gebouwen, straten, auto's en mensen onder water zijn verdwenen.

In de dorpsstraat heb je een supermarkt, een bibliotheek waarvan de deur met een ketting is afgesloten, een verlaten kiprestaurant, een verwaarloosd hotel en een Sasol-oplaadstation. Op een trottoir zitten drie mannen naast elkaar. Ze reageren niet op mijn groet, maar ik voel dat ze me nakijken. Bij het laadstation stopt een compact

rood autootje. De chauffeur stapt uit en steekt een van de snoeren in zijn voertuig. Wanneer hij zijn betaalpas in het oplaadtoestel steekt, beginnen de lampjes te flikkeren. Eerst rood, dan geel. Wanneer ze op groen overspringen, verwijdt hij zijn pas, trekt het snoer los, stapt weer in zijn wagen en rijdt geluidloos weg. Hij kijkt niet één keer in mijn richting. Zelfs in deze tijd van negentig jaar oude popsterren en tachtigjarige Olympische schaatskampioenen ziet de jeugd de ouderdom niet staan.

Bij de ingang van de supermarkt, in een ouderwetse cabine achter kogelvrij glas, zit een vrouw. Ik vraag haar of ze leesbrillen verkopen. Ze zegt dat ze daar geen vergunning voor hebben. Ik haal een rood plastic mandje en ga zelf kijken, pak uit de halflege schappen een tros bananen, een schaalte gehakt, een doosje kerriepoeder, een fles olie, drie uien, twee avocado's, zes blikjes bier en een pakje suiker met een gezondheidswaarschuwing erop. *Suiker brengt uw gezondheid in gevaar.*

Op het speelgoedshop ligt een plastic vergrootglas, vastgeniet aan een stuk karton met een tekening van Sherlock Holmes erop. Ik haal het vochtige boek uit mijn zak en sla het open. De letters zijn maar net leesbaar achter het plastic.

Terug in mijn logies zet ik de warmhoudlade van de ouderwetse elektrische oven aan en leg het boek erin. Als het donker is, haal ik het eruit, dampend en met de bladzijden los van elkaar, maar de woorden blijven mieren.

Ik pak het vergrootglas, scheur moeizaam het plastic omhulsel van Sherlock Holmes af.

Het duurt een tijdje voordat ik erachter ben hoe ver ik het glas van de bladzijde moet houden, hoe ik ermee van links naar rechts moet gaan. Mijn ogen raken vermoeid.

Ik leg het boek neer, schenk uit een van de flesjes uit de koelkast een glas witte wijn en drink het snel op. Na een tweede glas doe ik de lampen uit en ga buiten op het terras zitten, op het groene kussen van een ouderwetse witte plastic stoel.

Wanneer mijn ogen aan het nachtelijke donker gewend zijn, kan ik over de dichte plantengroei aan de overkant van de straat heen nog net de zwarte zee onderscheiden. Zuchtend en onzichtbaar breken de golven op het strand. De muskiet die maar steeds rond mijn hoofd draait, is ineens stil. Ik sla op mijn wang. Het gezoem is weg.

Voor het eerst in lange tijd hoor ik een hond blaffen. Zelfs voor de grootste dierenliefhebbers is het bedrag dat de Corporatie voor een vergunning verlangt dikwijls niet op te brengen. Het geblaf komt uit de wildernis achter het dorp. Het dier zal wel zonder vergunning rondlopen. Het achterland wordt minder streng bestuurd dan de steden en dorpen, nederzettingen en landbouwzones.

In mijn kindertijd was eenzelfde soort stranddorpje onze vaste vakantieplek. Een paar winkels, strandhuizen van welgestelde binnenlanders die er een of twee keer per jaar kwamen logeren, een caravanpark met rondavels.

Elke kerstvakantie waren we daar. In de Sprite-caravan van mijn vader. 's Ochtends werden we wakker geroepen door vrouwen met een emaillen schaal of een rieten mandje op hun hoofd. Dan trok mijn moeder haar verschooten peignoir aan, liep naar buiten en zocht papaja's, bana-